

**5^ο Συνέδριο
«Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»**

**13-15 Οκτωβρίου 2005
Λευκωσία, ΚΥΠΡΟΣ**

αφιερωμένο στον ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη

Εναρκτήρια Συνεδρίαση

- Ομιλίες και χαιρετισμοί των διοργανωτών και συνδιοργανωτών
- Ομιλία του καθηγητή Μιχάλη Πιερή:
«Αρχαιοελληνικά ίχνη στο έργο του Βασίλη Μιχαηλίδη»

**5^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»
13-15 Οκτωβρίου 2005, Λευκωσία, ΚΥΠΡΟΣ**

Κώστας Βαλεοντής

Γενικός Γραμματέας της Ελληνικής Εταιρείας Ορολογίας

Κλείνουν ήδη οκτώ χρόνια από τον Οκτώβριο του 1997, όταν ξεκίνησε ως πρωτοβουλία της Ελληνικής Εταιρείας Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ) η σειρά συνεδρίων με το γενικό τίτλο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία». Ο τίτλος αυτός ενέχει κάποια αμφισημία, που όμως δεν είναι κακή. Μπορεί να εκληφθεί ως «ελληνική γλώσσα» και «ελληνική ορολογία» που στενεύει όμως πολύ το πεδίο της όλης προσπάθειας γιατί καλύπτει μόνο την *ελληνική γλώσσα* και τους *ελληνικούς όρους*. Ευκολότερο όμως είναι να εκληφθεί – και αυτό είναι που ανταποκρίνεται καλύτερα στην αρχική σκέψη – ως «ελληνική γλώσσα» και «Ορολογία». Δηλαδή, την ΕΛΕΤΟ και, επομένως, και τη σειρά των συνεδρίων της, δεν ενδιαφέρουν μόνο οι *ελληνικοί όροι*, το *ελληνικό ορολόγιο*, αλλά και όλες οι πτυχές της θεωρίας, της έρευνας και της εφαρμογής της *Ορολογίας* (με κεφαλαίο /o/) ως επιστήμης *σε σχέση με* την ελληνική γλώσσα· δηλαδή *στην* ελληνική γλώσσα, *για* την ελληνική γλώσσα, *γύρω* από την ελληνική γλώσσα, *μέσω* της ελληνικής γλώσσας κτλ.

Οκτώ χρόνια, πέντε συνέδρια! Δηλαδή τέσσερα επιτυχημένα συνέδρια και το 5^ο στο κατώφλι της επιτυχίας. Θα ήταν τουλάχιστον άδικο να μην αναφέρουμε ότι ένα μεγάλο μέρος της επιτυχίας όλων των συνεδρίων οφείλεται στον μεγάλο απόντα, για σοβαρούς λόγους υγείας, **Βασίλη Α. Φιλόπουλο**, πρόεδρο της ΕΛΕΤΟ και πρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής όλων των συνεδρίων της. Η προεδρία του και στο 5^ο, μαζί με την πολύτιμη εμπειρία που αποκτήσαμε εμείς που θητεύσαμε κοντά του στα προηγούμενα, ήταν εγγύηση επιτυχίας. Η παρουσία όλων σας εδώ σήμερα το μαρτυρεί.

Το 5^ο Συνέδριο έχει μια ιδιαιτερότητα: γίνεται εκτός Ελλάδος· στην Κύπρο, στη Λευκωσία· τα προηγούμενα έγιναν στην Αθήνα. Η πρωτοβουλία του Πανεπιστημίου Κύπρου να ζητήσει, μέσω της καθηγήτριας **Μαριάννας Κατσογιάννου**, τη διοργάνωση του 5^{ου} Συνεδρίου στην Κύπρο εκδηλώθηκε ήδη κατά τη διάρκεια του 4^{ου} Συνεδρίου. Διανεμήθηκε μάλιστα στους συνέδρους σχετικό ερωτηματολόγιο. Εκτιμώντας αφενός το θερμό ενδιαφέρον του Πανεπιστημίου Κύπρου και αφετέρου τη θετική ανταπόκριση των συνέδρων του 4^{ου} Συνεδρίου, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΛΕΤΟ πήρε την απόφαση για τη διοργάνωση του 5^{ου} Συνεδρίου στην Κύπρο. Έκτοτε προχωρήσαμε στο γνωστό μονοπάτι της διοργάνωσης που μας έφερε εδώ σήμερα. Η διαφορά, αυτή τη φορά, ήταν ότι η Οργανωτική Επιτροπή είχε δύο τμήματα: ένα στην Ελλάδα και ένα στην Κύπρο. Ασφαλώς την περισσότερη δουλειά την είχε το δεύτερο, το οποίο με επικεφαλής την Αντιπρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής κα Μαριάννα

Κατσογιάννου «τα έβγαλε πέρα» ως τώρα και θα ανταποκριθεί πλήρως ως το τέλος μαζί και με τα άλλα μέλη της Αθήνας που είναι πλέον εδώ. Τους ευχαριστούμε όλους θερμά.

Εκτός από το Πανεπιστήμιο Κύπρου που είναι κύριος συνδιοργανωτής, συμμετέχουν στη διοργάνωση του 5^ο Συνεδρίου σχεδόν όλοι οι φορείς που ήταν μαζί μας στο 4^ο και στα προηγούμενα συνέδρια: το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το Πανεπιστήμιο Πατρών, το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, ο Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης, το Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου, ο Οργανισμός για τη Διεθνοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας, ο Πανελλήνιος Σύλλογος Επαγγελματιών Μεταφραστών, στους οποίους προστέθηκε και η Παγκύπρια Ένωση Πτυχιούχων Μεταφραστών και Διερμηνέων.

Στο 5^ο Συνέδριο, η Επιστημονική Επιτροπή, υπό την προεδρία της καθηγήτριας ΑΠΘ **Αννας Αναστασιάδη-Συμεωνίδη**, ενέκρινε 33 από τις 50 προτάσεις για ανακοίνωση, ανεβάζοντας ακόμη ψηλότερα τον πήχη της στάθμης του Συνεδρίου· τους ευχαριστούμε για το σοβαρό και κρίσιμο για το συνέδριο έργο τους. Τελικά υποβλήθηκαν κείμενα για τις 28 εγκεκριμένες ανακοινώσεις, που περιέχονται στον τόμο των ανακοινώσεων και εντάχθηκαν στο πρόγραμμα του Συνεδρίου. Αυτή τη φορά εκπροσωπούνται και εκπαιδευτικά ιδρύματα από άλλες χώρες με τέσσερις από τους ομιλητές.

Η παράδοση να αφιερώνονται τα Συνέδρια «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία» σε κάποια μεγάλη προσωπικότητα του χώρου των γραμμάτων, τηρήθηκε και σε τούτο το συνέδριο, που αφιερώθηκε στον Κύπριο ποιητή **Βασίλη Μιχαηλίδη**. Το έργο του Βασίλη Μιχαηλίδη δέχτηκε να μας παρουσιάσει, με λεκτικά και παραστατικά μέσα, κατά την πανηγυρική εναρκτήρια συνεδρίαση, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Κύπρου **Μιχάλης Πιερός**.

Τελειώνοντας, θέλω να ευχαριστήσω, εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΛΕΤΟ, όλους όσοι συνέβαλαν στην επιτυχία τούτου του Συνεδρίου. Πρώτα-πρώτα το Πανεπιστήμιο Κύπρου που μας φιλοξενεί και τα μέλη των δύο Επιτροπών του Συνεδρίου, που προανέφερα. Ύστερα τους ομιλητές και συγγραφείς των ανακοινώσεων – μην ξεχνάμε ότι χωρίς αυτούς δεν θα γινόταν συνέδριο – αλλά και σας όλους τους συνέδρους που συμβάλλετε με την παρουσία σας στην επιτυχία του. Τέλος, ξεχωριστές ευχαριστίες οφείλονται στους λίγους, αλλά εκλεκτούς, φορείς που πιστεύουν στην Ορολογία, πιστεύουν στο έργο της ΕΛΕΤΟ και το εκφράζουν εμπράκτως με την υλική υποστήριξη των συνεδρίων της.

**5ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»
13-15 Οκτωβρίου 2005, Λευκωσία, ΚΥΠΡΟΣ**

Μαριάννα Κατσογιάννου

Αντιπρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής του 5ου Συνεδρίου

Θα ήθελα και εγώ με τη σειρά μου να σας καλωσορίσω, εκ μέρους της Οργανωτικής Επιτροπής, στη τελετή έναρξης του 5ου Συνεδρίου και να σας ευχαριστήσω που θελήσατε να μας τιμήσετε με την παρουσία σας.

Η πρωτοβουλία να διοργανωθεί το Συνέδριο αυτό στην Κύπρο, η προθυμία όσων εργάστηκαν για την επιτυχία του, όπως και η δική σας συμμετοχή στη σημερινή εκδήλωση, δείχνουν πόσο σημαντικά θεωρούμε όλοι μας τα ζητήματα που σχετίζονται με τη γλώσσα και με τη χρήση της.

Ειδικά μάλιστα για το Πανεπιστήμιο Κύπρου, πρέπει να αναφέρω ότι είναι ένα από τα λίγα ελληνόφωνα πανεπιστήμια στα οποία η ορολογία διδάσκεται αυτή τη στιγμή ως μάθημα, έστω σε ένα περιορισμένο αριθμό μεταπτυχιακών φοιτητών.

Όσοι παρακολουθούν από παλαιότερα τα συνέδρια της ΕΛΕΤΟ, γνωρίζουν ότι καθένα από αυτά είναι αφιερωμένο σε μία προσωπικότητα των ελληνικών γραμμάτων. Με την ευκαιρία της πρώτης κυπριακής διοργάνωσης του συνεδρίου, επιλέξαμε τον Κύπριο ποιητή **Βασίλη Μιχαηλίδη**, με σκοπό αφενός να τιμήσουμε την προσφορά του στη γλώσσα μας και αφετέρου να τον κάνουμε γνωστό – ή πιο γνωστό – στο ελληνικό κοινό.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω,

τον απόντα πρόεδρο της ΕΛΕΤΟ, κ. **Βασίλη Φιλόπουλο**, που, εκτός από το γεγονός ότι είναι ο εμπνευστής της σειράς των συνεδρίων αυτών, υπήρξε και ο πρώτος που υποστήριξε με ιδιαίτερη θερμότητα την ιδέα της διεξαγωγής του 5ου συνεδρίου στην Κύπρο,

το Πολιτιστικό Κέντρο του Πανεπιστημίου Κύπρου που μας παραχώρησε το χώρο για την αποψινή βραδιά, και ιδιαίτερα το συνάδελφο **Μ. Πιερή** για την υποστήριξη και για τη συνεργασία του στη διοργάνωση της εκδήλωσης,

όλους τους εισηγητές του συνεδρίου και ιδιαίτερα τους συναδέλφους που ταξίδεψαν από άλλες χώρες για να είναι απόψε κοντά μας,

και τέλος όλους εσάς που με τη συμμετοχή σας στο 5ο συνέδριο της ΕΛΕΤΟ μας δίνετε δύναμη να συνεχίσουμε το έργο μας.

**5^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»
13-15 Οκτωβρίου 2005, Λευκωσία, ΚΥΠΡΟΣ**

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής του 5^{ου} Συνεδρίου

Με πολλή χαρά διαπιστώνω ότι η Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας παραμένει δραστήρια και δημιουργική, αφού σε λίγο ξεκινά το 5^ο συνέδριό της. Η χαρά μου είναι διπλή, γιατί το παρών στο 5^ο συνέδριο δεν το δίνουμε μόνο εμείς που αγκαλιάσαμε τα συνέδρια της ΕΛΕΤΟ από τη γέννησή τους, αλλά και πολλοί νέοι ερευνητές που συμπορεύονται μαζί μας στο ταξίδι στο χώρο της ελληνικής ορολογίας.

Επιτρέψτε μου να αναφερθώ με συντομία στον τρόπο αξιολόγησης των περιλήψεων. Με τη λήξη της ημερομηνίας υποβολής των περιλήψεων, ο κ. **Κώστας Βαλεοντής**, ο οργανωτικός νους όλων των έως τώρα συνεδρίων της ΕΛΕΤΟ και γενικός γραμματέας της, έστειλε στα 17 μέλη της επιτροπής αυτής το σώμα των περιλήψεων καθώς και πίνακα με όλα τα απαραίτητα στοιχεία για την αξιολόγηση των περιλήψεων. Την 1^η Απριλίου 2005 συνήλθε στην Αθήνα η Ε.Ε., μέσα σε ένα πολύ καλό κλίμα συνεργασίας και σύμπνοιας. Παρόντα ήταν 6 μέλη, αλλά είχαμε στα χέρια μας τις γραπτές αξιολογήσεις 11 συνολικά μελών της Ε.Ε. Από τις 50 περιλήψεις που είχαν υποβληθεί εγκρίθηκαν οι 33. Από τις υπόλοιπες 17 οι 2 έχουν απορριφθεί λόγω εκπρόθεσμης υποβολής και οι 15 είτε γιατί χαρακτηρίστηκαν ως μη σχετικές με τη θεματολογία του συνεδρίου και γενικότερα με την ορολογία, είτε γιατί η υποβληθείσα περίληψη ήταν ασαφής.

Από τις 33 εγκριθείσες περιλήψεις υποβλήθηκαν τελικά 28, οι οποίες έχουν περιληφθεί στον τόμο των πρακτικών που σας έχει διανεμηθεί. Ίσως αξίζει να αναφέρω μια λεπτομέρεια για να εκτιμηθεί το έργο της Ε.Ε. και η λεπτότητα με την οποία χειρίστηκε το ζήτημα της επιλογής. Από τις 5 εγκεκριμένες περιλήψεις που δεν υποβλήθηκαν τελικά οι 3 είχαν γίνει δεκτές υπό προϋποθέσεις.

Από όλη αυτή την εμπειρία θεωρώ ότι μπορούμε να συναγάγουμε 3 συμπεράσματα και να προβούμε σε ισάριθμες προτάσεις:

- 1) Εάν διασταυρώσουμε τον αριθμό των περιλήψεων που υποβλήθηκαν με τον αριθμό των θεματικών ενοτήτων του 5^{ου} συνεδρίου της ΕΛΕΤΟ, (με εξαίρεση τον 9^ο θεματικό άξονα, που αφορά τη «Δραστηριότητα φορέων και οργάνων ορολογίας», όπου φέτος δεν υποβλήθηκε καμία εισήγηση), θα διαπιστώσουμε ότι υπάρχει γενικά μια ισορροπία, δηλ. 3-5 εισηγήσεις σε κάθε θεματικό άξονα. Διαφοροποίηση παρατηρούμε μόνο στον 7^ο θεματικό άξονα «Νέες Τεχνολογίες και ορολογία», κάτι αναμενόμενο στην τεχνολογική εποχή που διανύουμε. Επίσης, όσον αφορά τον 3^ο θεματικό άξονα «Διδακτική της ορολογίας», θα ήθελα να

προτρέψω τους νέους ερευνητές να ενδυναμώσουν τον ερευνητικό αυτό χώρο, γιατί είναι πια καιρός να διδάσκεται η ορολογία στην ανώτατη εκπαίδευση.

- 2) Η περίληψη, αν και συχνά συντάσσεται πριν ολοκληρωθεί η έρευνα, για να γίνει δεκτή, πρέπει να είναι περιεκτική και σαφής, κυρίως όταν ανεβαίνει σταθερά ο πήχης της στάθμης του συνεδρίου, όπως πολύ χαρακτηριστικά ανέφερε ο γενικός γραμματέας της ΕΛΕΤΟ, ο κ. Βαλεοντής. Για το λόγο αυτό η Ε.Ε. προτείνει για το 6^ο συνέδριο αύξηση της έκτασης της περίληψης σε περίπου 300 λέξεις. Βεβαίως εξακολουθεί να ισχύει παλαιότερη θέση της Ε.Ε. ότι, μετά την υποβολή του πλήρους κειμένου, η Ε.Ε. διατηρεί το δικαίωμα να μη το συμπεριλάβει στον τόμο των πρακτικών, σε περίπτωση που αυτό δεν ανταποκρίνεται ποιοτικά στην εγκεκριμένη περίληψη.
- 3) Επειδή οι περισσότερες περιλήψεις που χαρακτηρίστηκαν μη σχετικές με τη θεματολογία μας αναφέρονται στη μετάφραση (όχι στη σχέση ορολογίας και μετάφρασης, που αποτελεί την 8^η θεματική μας), συμπεραίνω ότι υπάρχουν ερευνητές στο χώρο της μετάφρασης που ζητούν βήμα για να καταθέσουν τα πορίσματα των ερευνών τους. Ας αναλάβει σχετικός φορέας την οργάνωση συνεδρίου μετάφρασης και μεταφρασεολογίας, που αποτελεί έναν καινούργιο επιστημονικό κλάδο.

Τελειώνοντας θα ήθελα και εγώ να ευχαριστήσω,

- πρώτα πρώτα τον πρόεδρο της ΕΛΕΤΟ, κ. **Βασίλη Φιλόπουλο**, τον εμπνευστή αυτών των συνεδρίων, που με πατρική αγάπη έβαλε στην αγκαλιά του την ΕΛΕΤΟ και τις δραστηριότητές της
- τον κ. **Κώστα Βαλεοντή**, γενικό γραμματέα της ΕΛΕΤΟ, που είναι η ψυχή του συνεδρίου με τη μεθοδικότητα, την εργατικότητα και την εμπειρία του. Αποτέλεσε τον ασφαλή σύνδεσμο με όλα τα μέλη της Ε.Ε.
- την κ. **Μαριάννα Κατσογιάννου**, αντιπρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής του συνεδρίου και επίκουρη καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Κύπρου, που με την προθυμία της, την εργατικότητά της και τις εύστοχες πρωτοβουλίες της συνεισέφερε πάρα πολλά στο 5^ο συνέδριο της ΕΛΕΤΟ, τόσο σε επίπεδο πρακτικής οργάνωσης όσο και σε επίπεδο επιστημονικό.
- όλους τους εισηγητές για την άψογη συνεργασία
- τους Κύπριους συναδέλφους για τη φιλοξενία τους
- και τέλος όλους εσάς που με τη συμμετοχή σας στο 5^ο συνέδριο της ΕΛΕΤΟ μας δίνετε δύναμη να συνεχίσουμε το έργο μας.

5^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»

13-15 Οκτωβρίου 2005, Λευκωσία, ΚΥΠΡΟΣ

Σπύρος Μποκολίνης

Εκπρόσωπος της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης
της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Έχω την τιμή να εκπροσωπήσω το γενικό μας διευθυντή κ. **Lönnroth** ο οποίος δεν μπόρεσε να παρευρεθεί στην συνάντηση αυτή και την ευχαρίστηση να απευθύνω εξ ονόματός του χαιρετισμό σε όλους τους συνδιοργανωτές, υποστηρικτές και διακεκριμένους συνέδρους του 5ου συνεδρίου Ελληνικής Γλώσσας και Ορολογίας στη Λευκωσία.

Απ' ό,τι γνωρίζω, πολύ λίγα επαγγέλματα αλλάζουν με την ταχύτητα που αλλάζει σήμερα το επάγγελμα του μεταφραστή κι αυτό διότι ο κόσμος γύρω μας αλλάζει ταχύτατα. Ο μεταφραστής καλείται πλέον όχι μόνον να αλλάζει επιτυχώς τον κώδικα – χωρίς να παραμορφώνει το μήνυμα – αλλά και να γνωρίζει και να χειρίζεται τέλεια όλες τις διαδικασίες των νέων τεχνολογιών που έχουν γίνει αναπόσπαστο τμήμα της δουλειάς μας.

Δεν υπερβάλλω λέγοντας ότι ο κοινοτικός μηχανισμός θα ήταν αδύνατον να λειτουργήσει χωρίς το αθόρυβο «γρανάζι» τέτοιων μεταφραστών και διερμηνέων.

Η πρόσφατη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης την 1η Μαΐου 2004 έκανε ακόμη πιο πολύπλοκη τη γλωσσική πραγματικότητα στην Ευρώπη. Οι επίσημες γλώσσες της Ένωσης - ειδικά μετά την απόφαση του Συμβουλίου των Υπουργών της 14-6-05 - αυξήθηκαν από 11 σε 21, με την προσθήκη των ιρλανδικών από το 2007 και μετά. Παρά το ότι η Γ.Δ. Μετάφρασης της Επιτροπής είναι η μεγαλύτερη μεταφραστική υπηρεσία στον κόσμο, η εργασία με 21 γλώσσες απαιτεί μια εκ βάθρων αναθεώρηση κι αντιμετώπιση ώστε η πολυγλωσσία να εξακολουθήσει να αποτελεί κεντρική συνιστώσα της πολιτικής, οικονομικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς και οράματος και να μην σημειωθεί υποχώρηση στο θέμα της ποιότητας των μεταφράσεων.

Όπως γνωρίζετε, οι μεταφραστικές υπηρεσίες των διάφορων θεσμικών οργάνων της ΕΕ εξασφαλίζουν την ίση πρόσβαση στα έγγραφα της ΕΕ σε όλους τους ευρωπαίους πολίτες κάτω από συνθήκες διαφάνειας, νομιμότητας και αποτελεσματικότητας.

Σημαντικό και αποφασιστικό ρόλο για να μπορεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ειδικά μετά τη διεύρυνση να ανταπεξέρχεται στις υποχρεώσεις που υπέχει βάσει των συνθηκών, έχουν διαδραματίσει δύο παρεμβάσεις:

Η πρώτη έγινε με την ανακοίνωση που ενέκρινε η Επιτροπή στις 26/5/04 και που φέρει τον τίτλο «Εξισορροπώντας την προσφορά και τη ζήτηση».

Με την ανακοίνωση αυτή καθιερώνεται μεταξύ άλλων μεταβατικό γλωσσικό καθεστώς στη διάρκεια του οποίου θα ολοκληρωθεί η στελέχωση των μεταφραστικών μονάδων στις νέες γλώσσες και θα αναπτυχθούν οι αγορές μετάφρασης ώστε να προσληφθεί προσωπικό με υψηλή ποιότητα. Το καθεστώς αυτό τερματίζεται στις 31-12-2006. Επίσης στην ανακοίνωση προβλέπονται η βελτιωμένη ενσωμάτωση της μετάφρασης στη διαδικασία προγραμματισμού

του έργου της Επιτροπής και των άλλων θεσμικών οργάνων καθώς και η μείωση του συνολικού όγκου της ζήτησης, με βάση την κατηγοριοποίηση των εγγράφων και την παραγωγή πιο σύντομων κειμένων. Η μετάφραση σε όλες τις γλώσσες περιορίζεται στα κείμενα των οποίων η δημοσίευση είναι έννομη υποχρέωση ή τα οποία έχουν πολιτική σημασία. Τα υπόλοιπα έγγραφα μεταφράζονται ανάλογα με τις πραγματικές ανάγκες.

Η δεύτερη παρέμβαση έγινε στις 20 Ιουλίου 2005 με μια νέα ανακοίνωση της Επιτροπής που φέρει τον τίτλο «Η μετάφραση σε μια πολυγλωσσική κοινότητα – Διαχείριση της προσφοράς και της ζήτησης στην Επιτροπή έως τα τέλη του 2006».

Με την ανακοίνωση αυτή επανεξετάζεται η διαμορφωθείσα κατάσταση και επιδιώκονται, μεταξύ άλλων, η άντληση διδαγμάτων ενόψει της εισαγωγής κι άλλων επίσημων γλωσσών, η ενίσχυση του ρόλου της μετάφρασης στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων, τόσο μέσα στην Επιτροπή όσο και σε διοργανικό επίπεδο.

Οι παρεμβάσεις αυτές είχαν συνέπειες στην αγορά της μετάφρασης: για τις παλιές γλώσσες ο μειωμένος όγκος της ζήτησης μεταφράστηκε σε μείωση του αριθμού των σελίδων που δόθηκαν στην εξωτερική μετάφραση. Για τις νέες γλώσσες χρησιμοποιείται εντατικά η εξωτερική μετάφραση ενώ καταβάλλονται προσπάθειες να αναβαθμιστεί το επάγγελμα του μεταφραστή και οι προσλαμβανόμενοι να εξοικειωθούν πλήρως με τη νομική ορολογία της Ένωσης.

Δύο λόγια για την προσέγγιση ολικής ποιότητας που εφαρμόζουμε μέσα στη ΓΔ:

Όλο το προσωπικό της ΓΔ επιμορφώνεται μεταξύ άλλων στις νέες μεθόδους εργασίας με βάση ετήσιο πρόγραμμα εκπαίδευσης. Παρέχονται συμβουλές από ειδικευμένους μεταφραστές σε θέματα ποιότητας στους συντάκτες κειμένων στις γλώσσες εργασίας της Επιτροπής. Οι εξωτερικές και οι εσωτερικές μεταφράσεις αξιολογούνται συστηματικά. Στον τομέα της ορολογίας προβλέπονται μηχανισμοί συντονισμού όλων των γλωσσών καθώς και μηχανισμός διοργανικού συντονισμού, στο πλαίσιο λειτουργίας της νέας διοργανικής ορολογικής βάσης IATE (Inter-Agency Terminology Exchange), η οποία προβλέπεται να τεθεί στη διάθεση του κοινού γύρω στα τέλη 2005 - αρχές 2006.

Όμως η γενική μας διεύθυνση προχωρά παραπέρα:

Για να βοηθήσουμε στην προσαρμογή των αγορών μετάφρασης στα νέα κράτη μέλη στις ανάγκες μας, προχωρήσαμε σε στενές επαφές με τις μεταφραστικές σχολές και τις αρμόδιες αρχές στα νέα κράτη μέλη και τους παρέχουμε συμβουλές για τα προγράμματα και τα μαθήματα μετάφρασης (European Master of Translation) καθώς και με χρηματοδότηση της παραμονής μεταφραστών μας στα πανεπιστήμια (Visiting Translators Scheme). Επίσης οργανώνουμε σεμινάρια για τους μελλοντικούς εξωτερικούς μεταφραστές.

Οι υπάλληλοι της ΓΔ που συμμετέχουν στο συνέδριο θα απαντήσουν με χαρά στις τυχόν ερωτήσεις σχετικά με τα θέματα μετάφρασης και ορολογίας που αφορούν τη γενική μας διεύθυνση. Είμαστε πρόθυμοι να θέσουμε στη διάθεσή σας την πείρα μας με την ελπίδα να συνεισφέρουμε στον κοινό σκοπό της επικοινωνίας που όλοι επιδιώκουμε.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.

5^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»

13-15 Οκτωβρίου 2005, Λευκωσία, ΚΥΠΡΟΣ

Ιωάννης Αλαβάνος

Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής
του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας

(Το χαιρετισμό διάβασε η εκπρόσωπος του ΤΕΕ καθηγήτρια ΕΜΠ **Νίκη Κουλουμπή**)

Το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, είναι και φέτος αρωγός στο Συνέδριο που οργανώνει η Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας, με την έκδοση των πρακτικών και την γενικότερη υποστήριξη των εργασιών του Συνεδρίου σας, δείχνοντας για άλλη μια φορά έμπρακτα τη συμπαράσταση και τη συμβολή του, αλλά και το μέγιστο ενδιαφέρον του για την ανάπτυξη και εξέλιξη των ζητημάτων που σχετίζονται με την ορολογία και την ελληνική γλώσσα γενικότερα.

Οι μηχανικοί είναι οι επιστήμονες που καλούνται να αναπτύξουν έρευνα, να εφαρμόσουν τα επιτεύγματα της και να τα κάνουν γνωστά και προσιτά στην κοινωνία και η γλώσσα είναι το εργαλείο που συμβάλλει καθοριστικά στην επικοινωνία. Στις εφαρμοσμένες επιστήμες, και μάλιστα στους τομείς που υπηρετούν οι μηχανικοί, λόγω της εκθετικά εξελισσόμενης έρευνας και τεχνολογίας, με τους νέους κλάδους αναπτύσσονται νέες επιστημονικές περιοχές μελέτης και γεννώνται νέοι όροι, με συνέπεια την επιτακτική ανάγκη αντιμετώπισης των ζητημάτων ορολογίας. Οι διαδικασίες, εξάλλου, που στηρίζουν και προωθούν την ανθρώπινη επικοινωνία δεν είναι άσχετες με τα μαθηματικά, βάση του τρόπου σκέψης των μηχανικών.

Είναι γνωστό ότι το ΤΕΕ, από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής του, διέγνωσε την ανάγκη αυτή, ανέπτυξε το ίδιο, αλλά και υποστήριξε σχετικές προσπάθειες, εκδίδοντας τα πονήματα επιφανών επιστημόνων. Είναι αντιληπτό ότι η ανάγκη αυτή καθίσταται ακόμη μεγαλύτερη, δεδομένου ότι η Ελλάδα συνήθως ακολουθεί στην εφαρμογή των επιτευγμάτων της τεχνολογικής εξέλιξης. Στο πλαίσιο αυτό, ήταν σημαντική η έκδοση λεξικών, με πρωτοποριακή τη συμβολή του Χαλκιάπουλου, με το λεξιλόγιο τεχνικών όρων οδοποιίας το 1936, το λεξιλόγιο τεχνικών όρων σε τέσσερις γλώσσες το 1951, αλλά και το πεντάγλωσσο λεξιλόγιο τεχνικών όρων που κυκλοφόρησε σε αρκετές επανεκδόσεις και αποτελεί ακόμη και σήμερα πρότυπο τεχνικού λεξικού. Εξ άλλου, μια αναζήτηση στον κατάλογο της Βιβλιοθήκης του ΤΕΕ, θα εμφανίσει περίπου 20 εκδόσεις του ΤΕΕ που αναφέρονται σε λεξικά, γλωσσάρια ή ορολογία, όπως λεξικά αεροναυπηγικών όρων, γεωτεχνικών και μεταλλευτικών όρων, περιβαλλοντικής ρευστομηχανικής, όρων κυκλοφορίας, χημικοτεχνικής ορολογίας, ηλεκτρονικής και ηλεκτρονικών υπολογιστών, θεωρητικών και εφαρμοσμένων μαθηματικών.

Το ΤΕΕ το 1989 ίδρυσε την Ειδική Επιτροπή Ορολογίας, προκειμένου να προωθηθούν τα ζητήματα τεχνικής ορολογίας και να βοηθήσει τα μέλη του στην κάλυψη των κενών σε σχέση με τους νέους όρους και τη μεταφορά όρων από άλλες γλώσσες. Βασικό στέλεχος της Επιτροπής ήταν, ανάμεσα στα άλλα μέλη που αποτελούν σήμερα και στελέχη της ΕΛΕΤΟ, ο επιφανής συνάδελφος, μαχητής στα θέματα Ορολογίας και Τυποποίησης γενικότερα και πρόεδρος της

Εταιρείας και του Συνεδρίου σας, **Βασίλης Φιλόπουλος**. Η Επιτροπή, που λειτουργούσε ως η Επιτροπή Τυποποίησης TE21 του ΕΛΟΤ, διέκοψε τη λειτουργία της για λίγα χρόνια και στις αρχές του 2005 έγινε η ανασυγκρότηση και επαναλειτουργία της, με γραμματειακή και οικονομική υποστήριξη και πάλι εκ μέρους του ΤΕΕ. Η επιτροπή αυτή είναι καθοριστικής σημασίας για την Ορολογία και το ΤΕΕ μαζί με την ΕΛΕΤΟ έχουν ιδιαίτερες ευθύνες και μπορούν να συμβάλουν στην πρόοδο των σχετικών ζητημάτων.

Η ημερίδα που διοργάνωσε το ΤΕΕ μαζί με την TE21 το Νοέμβριο του 1992 για την Ορολογία, από-τέλεσε ίσως και την αφετηρία για τη διοργάνωση των τόσο σημαντικών συνεδρίων από την ΕΛΕΤΟ. Επίσης, το ΤΕΕ ήταν ο συντονιστής έργου σε πανευρωπαϊκό επίπεδο για την ανάπτυξη ορολογίας σε θέματα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών προγραμμάτων Lingua και Leonardo, ενώ συνεχίζει την υποστήριξή του σε σχετικές προσπάθειες μέσα από τις επιτροπές τυποποίησης και Ευρωκωδίκων, από εργασίες που αφορούν την εκπόνηση των Τεχνικών Οδηγιών (ΤΟΤΕΕ) και του Οδηγού Δομικών υλικών, καθώς και μέσα από τις δραστηριότητες της Μονάδας Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης και των διαφόρων επιστημονικών επιτροπών του.

Οι συζητήσεις στο ΤΕΕ για την ανάπτυξη και την απόδοση τεχνικών όρων άρχισαν από πολύ νωρίς, και κανείς μπορεί να βρεί ενδιαφέροντα δημοσιεύματα στα Έργα και στα Τεχνικά Χρονικά. Ενδεικτικό των ζητημάτων που μας απασχολούν είναι για παράδειγμα άρθρο του 1964 στα Τεχνικά Χρονικά, όπου διατυπώνεται πλούσιος προβληματισμός για την απόδοση στην ελληνική ξένων τεχνικών όρων και προτείνεται για πρώτη φορά ο όρος «μηχανοτεχνία» για τον αγγλικό “engineering”, ενώ στα Έργα του 1928 υπήρχε κατάλογος πρότυπων όρων «δερμάτινων ιμάντων προς καθορισμόν της ποιότητος αυτών». Στα Έργα του 1930 και στα Τεχνικά Χρονικά του 1932 ήδη υπήρχε προβληματισμός για τη συμβολή της Τυποποίησης στη συστηματική οργάνωση της εργασίας και τότε μπήκαν οι βάσεις για τη δημιουργία του γραφείου Προτυποποίησης στο ΤΕΕ.

Κυρίες και Κύριοι, αναγνωρίζουμε ότι η ορθή χρήση της γλώσσας, η ανανέωσή της και η ενίσχυση της συμβολής της στην αύξηση της γνώσης και στην επικοινωνία, αποτελούν για μας διαρκείς στόχους, στο πλαίσιο της ενημέρωσης, κατάρτισης και υποστήριξης των συμφερόντων των μελών μας. Θεωρούμε ότι είναι απαραίτητη η ορολογική εκπαίδευση των ελλήνων μηχανικών στους τομείς που τους αφορούν και θα είμαστε πρόθυμοι, στο βαθμό που μας αναλογεί, να συμβάλουμε σε όποιες προσπάθειες αναπτύσσονται.

Με τη διαβεβαίωση ότι το Τεχνικό Επιμελητήριο με κάθε δυνατή συμβολή, αλλά και κύρια με τη λειτουργία της Επιτροπής Τεχνικής Ορολογίας TE21, είναι πάντα πρόθυμο να αναπτύσσει πρωτοβουλίες, αλλά και να υποστηρίζει κάθε προσπάθεια που γίνεται στον τόπο μας για την πρόοδο και τη διατήρηση της γλωσσικής, πολιτιστικής και τεχνολογικής μας κληρονομιάς, η Διοικούσα Επιτροπή και εγώ προσωπικά σας εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες του Συνεδρίου σας και σας παρακαλώ να θεωρείτε το ΤΕΕ πάντα δίπλα σας.

**5^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»
13-15 Οκτωβρίου 2005, Λευκωσία, ΚΥΠΡΟΣ**

Βαγγέλης Βαρδάκας

Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του ΕΛΟΤ

(Το χαιρετισμό διάβασε ο εκπρόσωπος του ΕΛΟΤ **Γιώργος Μπαμόπουλος**)

Με ιδιαίτερη ικανοποίηση, χαιρετίζω την πρωτοβουλία της διεξαγωγής του 5^ο Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία» στην Κύπρο, με στόχο το συντονισμό των ορολογικών εργασιών και την αξιοποίηση όλων των πόρων της Ελληνικής γλώσσας στην σύγχρονη κοινωνία της πληροφορίας, προς όφελος των οικονομιών και των κοινωνιών μας, σε Ελλάδα και Κύπρο.

Ο ΕΛΟΤ, ο Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης, από την ίδρυση του το 1976 πρωτοστατεί στη προσπάθεια προαγωγής της ελληνικής ορολογίας στην τεχνική πληροφόρηση.

Με την εμπεισμένη πρωτοβουλία στελεχών του, όπως ο **Βασίλης Φιλόπουλος**, Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής, και συνεργατών του στις Τεχνικές Επιτροπές, όπως ο **Κώστας Βαλεοντής** η «κινητήριος δύναμη» των συνεδρίων ορολογίας και της Ελληνικής Εταιρείας Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ), διοργανώθηκε το 1992, μαζί με το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος το «πρόδρομο» συνέδριο για την ίδρυση της ΕΛΕΤΟ και την καθιέρωση του θεσμού των συνεδρίων με τη σημερινή μορφή τους, για την «Ελληνική γλώσσα και Ορολογία». Οφείλουμε να αποδώσουμε την τιμή στους πρωτεργάτες αυτούς και στους συνεργάτες τους και να εντείνουμε τις προσπάθειες μας για την ενίσχυση και τη συνέχιση του έργου.

Από αυτό το Συνέδριο, αναμένουμε τις ιδέες και τις προτάσεις σας για την ενίσχυση της συνεργασίας μας με τον Κυπριακό Οργανισμό Προτύπων, τη Δημόσια Διοίκηση, τα Πανεπιστήμια, τις επαγγελματικές και κοινωνικές ενώσεις σε Κύπρο και Ελλάδα για σύγχρονη, δόκιμη και κοινώς αποδεκτή ελληνική ορολογία.

Εύχομαι για την επιτυχία των στόχων του Συνεδρίου. Για την παραγωγή και διάδοση ελληνικών ορολογικών προϊόντων. Την καλύτερη αξιοποίηση της Ελληνικής γλώσσας στην εναρμόνιση εννοιών και όρων διεθνώς αλλά και μεταξύ μας, των χρηστών της Ελληνικής γλώσσας. Για τη βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ ειδικών αλλά και του ευρύτερου κοινού και τη διευκόλυνση της συμμετοχής στην παγκόσμια κοινωνία της γνώσης.

**5^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»
13-15 Οκτωβρίου 2005, Λευκωσία, ΚΥΠΡΟΣ**

Ελίνα Δεσύπρη

Ερευνήτρια του Ινστιτούτου Επεξεργασίας του Λόγου (ΙΕΛ)

Εκ μέρους του διευθυντή κου **Γ. Καραγιάννη** και των ερευνητών του ΙΕΛ, θέλω να χαιρετήσω το 5^ο Συνέδριο της ΕΛΕΤΟ. Είναι αναμφισβήτητο ότι το συνέδριο έχει καθιερωθεί στον ελληνικό χώρο. Πέρα από την καθιέρωση του, το φετινό συνέδριο έχει μια επιπλέον ιδιαιτερότητα: ξεφεύγει από τα στενά ελλαδικά όρια και απλώνεται στο σύνολο του ελληνισμού.

Με αυτή την αφορμή, θα ήθελα να τονίσω τη σημασία της καθιέρωσης κοινά αποδεκτής ορολογίας. Κάνοντας την αρχή, θα ήταν χρήσιμο οι δύο χώρες, Ελλάδα και Κύπρος, αφού έχουμε κοινή γλώσσα να έχουμε και κοινή ορολογία. Όποιοι όροι δημιουργούνται στη μία ή την άλλη χώρα καλό θα ήταν να κοινοποιούνται, ώστε να διευκολυνθεί η συνεννόηση και, όσο το δυνατόν, να εξαιρεθούν οι παραλλαγές.

Η ανάγκη θεραπείας της ορολογίας τεκμηριώνεται καθημερινά από την ανάγκη τόσο για καλύτερη πρόσβαση στην πληροφορία όσο και για δημιουργία γλωσσικών εφαρμογών σε διάφορους τομείς.

Είναι πλέον αναμφισβήτητο ότι η ορολογία δεν είναι μόνο θέμα ειδικών αλλά όλων μας, καθώς στην ΚτΠ χρειαζόμαστε όρους ως εθνικό κεφάλαιο για να γίνουμε κοινωνοί της πληροφορίας και να έχουμε τη δυνατότητα να κατανοούμε τις αλματώδεις επιστημονικές εξελίξεις.

Το ΙΕΛ ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για την κατάκτηση στοιχειώδους ορολογίας από τα σχολικά χρόνια, ώστε τα παιδιά να μπορούν να έχουν εύκολη πρόσβαση στις νέες κατακτήσεις και να κατανοούν τα γραφόμενα στον τύπο. Για το λόγο αυτό ετοιμάζουμε το λεξικό «Λεξιπαιδεία», που θα περιλαμβάνει ορολογία των γνωστικών αντικείμενων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Το ΙΕΛ έχοντας μακρόχρονη εμπειρία στα θέματα γλωσσας αλλά και γλωσσικής τεχνολογίας, διαθέτει 35 προϊόντα του Λόγου. Πρόσφατα μας τίμησε η κυπριακή κυβέρνηση με την επιλογή της Λογομάθειας και της Λογονόστησης για τη διδασκαλία της γλώσσας μας στα σχολεία της Κύπρου. Επίσης, το ΙΕΛ ετοιμάζει μια νέα έκδοση της Λογομάθειας με τον τίτλο Νέα Λογομάθεια, η οποία θα διατεθεί στα κυπριακά σχολεία από την άνοιξη του 2006.

Κλείνοντας, θα ήθελα να συγχαρώ και να ευχαριστήσω την Οργανωτική και Επιστημονική Επιτροπή για την πολύ σημαντική ευκαιρία που μας δίνουν να συζητήσουμε σημαντικά θέματα που μας απασχολούν αλλά και το Πανεπιστήμιο Κύπρου που φιλοξενεί αυτό το συνέδριο. Τέλος, θα ήθελα να συγχαρώ και να ευχαριστήσω τον Πρόεδρο και το Γενικό Γραμματέα της ΕΛΕΤΟ για τις τόσες προσπάθειες που καταβάλλουν.

**5^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»
13-15 Οκτωβρίου 2005, Λευκωσία, ΚΥΠΡΟΣ**

Γιώργος Παυλάκος

Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού για τη Διεθνοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας (ΟΔΕΓ)

Είμαι ευτυχής, που εκπροσωπώ τον ΟΔΕΓ στην οργάνωση του 5^{ου} Συνεδρίου Ελληνικής Γλώσσας και Ορολογίας. Όπως γνωρίζετε εμείς εργαζόμαστε από το 1985 για την προώθηση της διδασκαλίας της Ελληνικής Γλώσσας σε ξένους.

Ο Οργανισμός μας έχει μεγάλο ενδιαφέρον για την ανάπτυξη της δυνατότητας δημιουργίας ελληνικών όρων για τις νέες έννοιες, τα νέα πράγματα, τις νέες τεχνολογικές μεθόδους καθώς και για την αντίστοιχη ανάπτυξη της μεταφοράς ξένων όρων στην γλώσσα μας.

Το ειδικό δικό μας ενδιαφέρον προέρχεται από την διαπίστωση ότι δεν μπορούμε να μιλάμε για διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας σε ξένους, εάν δεν έχουμε στην διάθεσή μας ελληνική ορολογία για τα τόσα πολλά παλιά και νέα αντικείμενα του τεχνολογικού μας πολιτισμού. Χωρίς αυτούς τους όρους στην Ελληνική, θα διδάσκουμε στους ξένους ένα γλωσσικό ιδίωμα το οποίο θα είναι μόνο κατά το μισό ελληνικό, το άλλο μισό θα είναι αγγλο-λεβαντίνικο.

Αυτή η ανάγκη υπήρχε πάντα αλλά είναι ιδιαίτερα επιτακτική τώρα και για δύο πρόσθετους λόγους :

Ο πρώτος είναι η αυξανόμενη ανάγκη για μετάφραση κειμένων των γλωσσών των 25 μελών της Ε.Ε στην δική μας και το αντίστροφο.

Ο δεύτερος είναι η ύπαρξη 1.000.000 ξένων στην Ελλάδα, ένα μεγάλο μέρος από τους οποίους εργάζεται σε τεχνικές εργασίες με την γενικότερη έννοια του όρου. Ήδη υπάρχουν εργοτάξια, όπου μιλούνται δύο και τρεις γλώσσες παράλληλα με τα Ελληνικά, ήδη υπάρχουν πολύγλωσσοι χώροι αγροτικών εργασιών.

Είμαστε λοιπόν βέβαιοι, ότι χωρίς την ύπαρξη και την διδασκαλία της ελληνικής ορολογίας, που αντιστοιχεί στις εργασίες στις οποίες κατά πλειονότητα εργάζονται ξένοι, θα αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα της εισβολής και επιβολής στην γλώσσα μας όχι πλέον μόνο «δυτικών» όρων αλλά και ανατολικών όρων, εννοώ όρων από γλώσσες του πρώην κομμουνιστικού κόσμου αλλά και όρων από χώρες της εγγύς και της άπω ανατολής.

Ελπίζω, ότι η προσπάθεια της ΕΛΕΤΟ θα συνεχίσει να ενισχύεται και από τα μέλη της αλλά και όσους ανεξάρτητους πολίτες ενημερώνονται για το τόσο σοβαρό θέμα της ορολογίας αλλά και – επί τέλους- και από την ελληνική πολιτεία.

Εύχομαι σε όλους τους συνέδρους καλή επιτυχία και ελπίζω, ότι το Συνέδριό μας θα συντελέσει για μια ακόμα φορά στην διέγερση του ενδιαφέροντος όλων των Ελλήνων, εντός και εκτός Ελλάδος, για την Ελληνική Ορολογία.

**5^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»
13-15 Οκτωβρίου 2005, Λευκωσία, ΚΥΠΡΟΣ**

Διονύσης Γιαννίμπας

Μέλος του ΔΣ του Πανελληνίου Συλλόγου Επαγγελματιών Μεταφραστών (ΠΣΕΜ)

Κάθε μεταφραστής, ακόμη και εκείνος που μεταφράζει λογοτεχνικά κείμενα, έρχεται καθημερινά αντιμέτωπος με περισσότερο ή λιγότερο εξειδικευμένη ορολογία. Κάθε μεταφραστής που σέβεται τον εαυτό του δεν αποδίδει αυτούς τους όρους χωρίς προηγουμένως να τεκμηριώσει κατά το δυνατόν κάθε επιλογή του.

Ιδανικά, ο μεταφραστής θα ήταν σε θέση ανά πάσα στιγμή να εντοπίσει την εκάστοτε ελληνική απόδοση σε μια αξιόπιστη πηγή. Η πράξη βεβαίως μάς υπενθυμίζει διαρκώς ότι απέχουμε πολύ από κάτι τέτοιο.

Πολλές οι περιπτώσεις όπου η αναζήτηση αποβαίνει άκαρπη ή προβληματική: άλλοτε δεν υπάρχει ελληνική απόδοση, άλλοτε είναι δύσκολο να εντοπιστεί η ελληνική απόδοση, άλλοτε η ελληνική απόδοση είναι ακατάλληλη, άλλοτε υπάρχουν δύο ή περισσότερες κατάλληλες αποδόσεις, άλλοτε είναι δύσκολο να κρίνει κανείς αν η απόδοση είναι κατάλληλη ή όχι. Τίποτε το καινοφανές ασφαλώς· για τον μεταφραστή, όμως, είναι ο αγώνας για τον όρο τον επιούσιο.

Και τον αγώνα αυτόν τον δίνει σχεδόν πάντοτε μόνος, ή μάλλον απομονωμένος. Κάθε ορολογική δραστηριότητα που τον βγάζει από την απομόνωση είναι πολύτιμη. Κάθε ανταλλαγή απόψεων, κάθε συνεργασία, κάθε προσπάθεια τυποποίησης, φέρνει τον στόχο πιο κοντά.

Το Συνέδριο, που φέτος ήρθε στην Κύπρο για να φέρει όλους εμάς πιο κοντά, είναι ο φυσικός χώρος για την επαφή και τη ζύμωση που αποτελούν προϋπόθεση για κάθε βήμα προόδου στα θέματα της ορολογίας. Ας εκμεταλλευτούμε την ευκαιρία όσο καλύτερα μπορούμε.

Μιχάλης Πιερής

Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου

Αρχαιοελληνικά ίχνη στο έργο του Βασίλη Μιχαηλίδη

Αντικείμενο της σύντομης ομιλίας μου είναι η επισήμανση ορισμένων στοιχείων που δείχνουν ότι ο κύπριος ποιητής Βασίλης Μιχαηλίδης (1849-1917), στηρίχτηκε σε τυπολογικά στοιχεία του αρχαίου ελληνικού δράματος, προκειμένου να δημιουργήσει με το ώριμο διαλεκτικό ποιητικό του έργο και ιδιαίτερα με τις ιστορικές συνθέσεις «Η ενάτη Ιουλίου 1821 εν Λευκωσία (Κύπρου)» και η «Χιώτισσα» μια σύγχρονη «κυπριακή τραγωδία», η οποία να εκφράζει με έντεχνο τρόπο τα τραγικά για την Κύπρο συμβάντα που ακολούθησαν την έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης κατά των Τούρκων τον Μάρτιο του 1821.

Ο περίπου άγνωστος στην Ελλάδα ποιητής Βασίλης Μιχαηλίδης είναι, πιστεύω, ένας από τους σημαντικότερους επιγόνους του Σολωμού και του Βαλαωρίτη σε πανελλήνια κλίμακα. Είναι πάντως ένας ποιητής που προκάλεσε το ενδιαφέρον του Καβάφη, του Σεφέρη, του Κόντογλου και της Ζωής Καρέλλη. Για τους δύο πρώτους έχουμε τεκμήρια προερχόμενα από το Αρχείο και τις Βιβλιοθήκες τους, ενώ για τους δύο δεύτερους έχουμε τη μαρτυρία του ποιητή Θεοδόση Νικολάου.

Ο Σεφέρης μάλιστα οφείλει στον Μιχαηλίδη το περίφημο ποιητικό κρυστάλλωμα για τον «ψηφιδωτό καημό της Ρωμιοσύνης» στο ποίημα «Νεόφυτος ο Έγκλειστος μιλά—» της κυπριακής του συλλογής. Συγκεκριμένα, ο σεφερικός στίχος ανακαλεί τον στίχο «Η Ρωμιοσύνη εν φυλή συνόκαιρη του κόσμου» που είναι και ο τίτλος που έδωσα στο έργο που ανέβασε το Θεατρικό Εργαστήρι του Πανεπιστημίου Κύπρου και από το οποίο θα δείτε απόψε δύο σκηνές και θα ακούσετε κάποια τραγούδια. Τον στίχο πάντως αυτό («Η Ρωμιοσύνη εν φυλή συνόκαιρη του κόσμου») ο Σεφέρης τον είχε αρχικώς επιλέξει ως επιγραφή του ποιήματός του, ποίημα που έως και την τελική του επεξεργασία ήταν αφιερωμένο «Στη μνήμη του ποιητή Μιχαηλίδη». Αλλά και η λέξη «καλοσύνη» που ο Σεφέρης έχει προκρίνει ως ρίμα στη λέξη «ρωμιοσύνη»,

εκείνου του πέλαγου τον καημό σαν ήβρε το ζύγισμα
της καλοσύνης

προέρχεται επίσης από το συγκεκριμένο ποίημα του Μιχαηλίδη — πρόκειται για το σημείο όπου με την ίδια ακριβώς ρίμα διατυπώνεται ο βαθύς καύμος του Κυπριανού για την άδικη μοίρα του γένους των Ελλήνων:

Θεέ που νάκραν δεν έχεις ποτέ στην καλοσύνη
Λυπήθου μας και δώσε πιον χαρά στην Ρωμιοσύνη.

Κατά την υστατη τυπογραφική στιγμή ο Σεφέρης, για λόγους που δεν θα ήθελα να σχολιάσω αυτή τη στιγμή, αφαίρεσε τόσο την επιγραφή όσο και την αφιέρωση στον Μιχαηλίδη.

Όπως και αν έχει, νομίζω ότι ο κύριος λόγος που ο Μιχαηλίδης δεν κέρδισε την πανελλήνια αποδοχή που του αξίζει, είναι ότι το σημαντικό ποιητικό έργο του το έγραψε στην κυπριακή διάλεκτο, γεγονός που δημιουργεί μια δυσκολία στο να εκτιμηθεί ευρύτερα η ποιητική του κατάθεση. Όχι ότι δεν προσπάθησε να γράψει στην πανελλήνια γλώσσα της εποχής του, τη δημοτική και την καθαρεύουσα, καθώς το μαρτυρεί η πρώτη ποιητική συλλογή που εξέδωσε το 1882 με τίτλο *Ασθενής Λύρα*. Ωστόσο, ως γνήσιος ποιητής κατάλαβε αρκετά νωρίς ότι μεγάλη ποίηση μπορεί να γράψει μόνο στην κυπριακή διάλεκτο, «στην γλώσσα δηλαδή που πρωτομίλησε», για να θυμηθούμε εδώ τη φράση που χρησιμοποίησε ο Κώστας Μόντης για να τιτλοφορήσει τα ποιήματά του τα γραμμένα στην κυπριακή διάλεκτο.

Πρέπει επίσης να ειπωθεί ότι κάθε συνειδητός ποιητής γνωρίζει ότι στην πραγματικότητα γράφει σε όλη τη διάρκεια της δημιουργικής του ζωής ένα και μόνο έργο. Το έργο αυτό είναι για τον Βασίλη Μιχαηλίδη ο κύκλος των ποιημάτων που αφορούν στην άδικη ιστορική τύχη του κυπριακού λαού. Καθώς το αποτυπώνει σε ένα *ποίημα-χορικό* που εκφέρεται από την προσωποποιημένη Κύπρο, δηλαδή από τον χορό που σχηματίζει ο «Κόσμος της Κύπρου»,

*Χαρά σ' την τύχην την στραβήν το ριζικόν το μαύρο,
Πού νά γυρέψω η άχαρη παρηορκάν τζιαί ναύρω;*

Στο “χορικό” αυτό ποίημα (όπως και στα υπόλοιπα ανάλογα) ο Μιχαηλίδης, όπως και ο μεγάλος Κύπριος ζωγράφος Αδαμάντιος Διαμαντής στον περίφημο ζωγραφικό πίνακα «Ο Κόσμος της Κύπρου», προσπαθεί να εκφράσει την άδικη μοίρα της Κύπρου (την «στραβήν τύχη» ή το «μαύρο ριζικό»). Προσπαθεί, δηλαδή, να γράψει το δικό του μεγάλο ποίημα του «Χρέους», κατά την έννοια που ο Σολωμός έγραψε τους *Ελεύθερους Πολιορκημένους* και ο Βαλαωρίτης τον *Φωτεινό*. Από την άποψη της ιστορικής ύλης, ο Μιχαηλίδης βασίζεται στις νωπές ακόμη αφηγήσεις των γερόντων του τόπου του για τα τραγικά συμβάντα του Ιουλίου του 1821 στην Κύπρο, κατά τα οποία απαγχονίστηκε από τους Τούρκους ο Αρχιεπίσκοπος της Κύπρου Κυπριανός και καρατομήθηκαν εκατοντάδες κληρικοί και λαϊκοί. Βασίζεται επίσης σε δημοτικά τραγούδια που αφορούν στα ίδια ιστορικά συμβάντα, όπως «Το τραγούδι των δεσποτάδων», είτε και σε ορισμένα έργα λογίων ποιητών της εποχής του, όπως το *Ο Κουτσιούκ Μεχμέτ ή το 1821 εν Κύπρω*, του Θεόδουλου Κωνσταντινίδη ή το *Απομνημονεύματα των κατά το 1821 εν Κύπρω τραγικών σκηνών*, του Γ. Ι. Κηπιάδη.

Ας σημειωθεί πάντως ότι τα τελευταία αυτά έργα, μολονότι είχαν ως θέμα τους τα ίδια περιστατικά που απασχόλησαν και τον Μιχαηλίδη, δεν υπερβαίνουν τη συμβατική εξιστόρηση ούτε μεταδίδουν το τραγικό βάθος των γεγονότων, καθώς οι δημιουργοί τους δεν

συλλαμβάνουν, όπως ο Μιχαηλίδης, την κρυφή ποιητική αλληλουχία των γεγονότων, αλλά και των συναισθημάτων που κυβέρνησαν θύτες και θύματα κατά την τραγική εκείνη εποχή.

Η βασική δηλαδή διαφορά βρίσκεται στο γεγονός ότι, ενώ εκείνοι έμειναν στο επίπεδο μιας ευθύγραμμης και επίπεδης εξιστόρησης, ο Μιχαηλίδης κατώρθωσε να συνθέσει ένα έργο με φιλοδοξίες έντεχνου δράματος στη βάση των νεοκλασικών αντιλήψεων περί της αρχαίας τραγωδίας. Έτσι, στην «Ενάτη Ιουλίου 1821 εν Λευκωσία (Κύπρου)», που αποτελεί τον κεντρικό πυρήνα του κύκλου των ιστορικών του ποιημάτων με θέμα την τύχη της Κύπρου, ο Μιχαηλίδης δραματοποιεί με δύναμη και ενάργεια την πορεία του Κυπριανού προς τη θυσία, μέσα από μια σύνθετη ποιητική επεξεργασία λεπτομερειών που αφορούν στις συναισθηματικές και ψυχολογικές μεταπτώσεις και στις οριακές συγκρούσεις του εθνομάρτυρα Αρχιεπισκόπου με τον Μουσελίμ Αγά, τον οθωμανό κυβερνήτη της Κύπρου.

Η κεντρική αυτή στο έργο σύγκρουση των δύο κύριων χαρακτήρων (του Κυπριανού και του Μουσελίμ Αγά), στηριγμένη στη διαλογική σχέση δικαίου-αδίκου, ύβρεως-κάθαρσης, αποτελεί το κέντρο βάρους του έργου, το οποίο εκτυλίσσεται στη διάρκεια μιας ημέρας, από το πρωί έως το βράδυ της 9ης Ιουλίου 1821. Ο τρόπος που οργανώνεται και διεκπεραίωεται η διαλογική σύγκρουση των δύο κεντρικών ηρώων, είναι σαφές ότι πολλά οφείλει σε μια συνειδητή καλλιτεχνική πρόθεση του Μιχαηλίδη να αντλήσει στοιχεία από τις αντίστοιχες διαλογικές συγκρούσεις των κύριων χαρακτήρων στο αρχαίο ελληνικό δράμα, αλλά, παράλληλα, και από ορισμένες νεοελληνικές ποιητικές συνθέσεις που επίσης αποτελούν νεορομαντικές προσπάθειες για δημιουργία σύγχρονου νεοελληνικού δραματικού έργου στο πρότυπο του αρχαίου δράματος (Βαλαωρίτης, Σικελιανός, Καζαντζάκης). Για την περίπτωση του Μιχαηλίδη, αρκεί να αναφέρω εδώ τη δημιουργική οφειλή του στη διαλογική σύγκρουση ανάμεσα στον Φωτεινό και στον Φράγκο άρχοντα της Λευκάδας Τζώρτζη Γρατζιάνο, στον *Φωτεινό* του Βαλαωρίτη, έργο που γράφτηκε το 1879.

Η θεματική των δύο έργων ορίζεται από διαφορετικά ιστορικά συμφραζόμενα (στον Βαλαωρίτη πρόκειται για τη Φραγκοκρατία, στον Μιχαηλίδη για την Τουρκοκρατία). Όμως, η εσωτερική ένταση και η εξωτερική σκηνοθεσία του τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι δύο ήρωες, το ρυθμικό περπάτημα του στίχου, η περίτεχνη οργάνωση της εναλλαγής των τόνων και των αισθημάτων, μοιάζει να είναι το αποτέλεσμα παρόμοιας ποιητικής χρήσης της ιστορικής ύλης.

ΦΩΤΕΙΝΟΣ:

Αν εξεράθη το κλαρί, πάντα χλωρή είν' η ρίζα.
Και μένει πάντα ζωντανό, ή ρόδι φάγ' ή βρίζα,
αυτό το βόιδι το μανό, π' όσο βαθιά ρουχνίζει
τόσο εύκολα μυγιάζεται κι ανεμοστροβιλίζει,
και που το κράζουνε Λαό. Θα σπάσει το καρίκι

και θα προβάλει με φτερά μια μέρα το σκουλήκι.
Τότε, πουλί το σερπετό, ποιος ξέρει πού θα φτάσει!...

ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ

Η Ρωμιοσύνη έν' φυλή συνότζιαιρη του κόσμου,
κανένας δεν εβρέθηκεν για να την ηξηλείψει,
κανένας, γιατί σιέπει την 'πού τά 'ψη ο Θεός μου.
Η Ρωμιοσύνη έν' να χαθεί, όντας ο κόσμος λείπει!
Σφάξε μας ούλους τζι' ας γενεί το γαίμαν μας αυλάτζιν,
κάμε τον κόσμον ματζιελλειόν τζιαι τους Ρωμιούς τραούλλια,
αμμά 'ξερε πως ύλαντρον όντας κοπεί καβάτζιν
τριγύρου του πετάσσουνται τρακόσια παραπούλια.
Τον 'νίν αντάν να τρω' την γη, τρώει την γην θαρκέται,
μα πάντα τζεινόν τρώεται τζιαι τζεινόν καταλυέται.

Επιπροσθέτως, στην εξέλιξη της διαλογικής σύγκρουσης Κυπριανού-Μουσελίμ Αγά, και στο σημείο της κορύφωσης, ο Μιχαηλίδης κάνει άμεση χρήση αναφορών στο αρχαίο δράμα, συγκεκριμένα στον *Αγαμέμνονα* του Αισχύλου, προκειμένου να αποδώσει το ύψος της ψυχικής ετοιμότητας του κεντρικού ήρωά του μπροστά στην ύβρη του Μουσελίμ Αγά.

Όταν, συγκεκριμένα, ο Μουσελίμ Αγάς, προτείνει στον Κυπριανό τη σωτηρία της ζωής του με αντίτιμο τον εξισλαμισμό, εκείνος απαντά:

Μεν μάχεσαι τη θάλασσαν να την ηξηνητήλσεις
άδικα λόγια μεν χάνεις τζι αρκείς εις την δουλειάν σου·
τον ήλιον με το φύσημαν μπορείς να τον ησβύσεις;
Φώναξε του τζειλλάτη σου, σάσ' την κρεμμασταρκάν σου!

Εικόνα και σίχοι (αναφέρομαι ειδικότερα στο θέμα του ακατάλυτου χαρακτήρα του ήλιου και της θάλασσας) που παραπέμπει στον σίχο του Αισχύλου,

Ἔστιν θάλασσα —τίς δε νυν κατασβέσει;
(Αγαμέμνων, 958)

σίχος ο οποίος έδωσε και στον Σεφέρη ένα παρόμοιο με του Μιχαηλίδη σίχο:

Τη θάλασσα τη θάλασσα, ποιος θα μπορέσει
να την εξαντλήσει;

Το κεντρικό αυτό επεισόδιο που στηρίζεται στη διαλογική σύγκρουση Κυπριανού-Μουσελίμ Αγά, πλαισιώνεται από επί μέρους δράσεις, όπως είναι η διαλογική σχέση Κυπριανού-Κκιόρογλου, Μουσελίμ Αγά-Κκιόρογλου, στις οποίες και πάλι ανιχνεύονται τυπολογικά γνωρίσματα της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας, ιδίως όταν γίνονται αναφορές στα αρχετυπικά θέματα του ελέους, του οίκτου, της σωφροσύνης, της θείας τιμωρίας, κ.ά.

*

Το ιστορικό αυτό έργο του Μιχαηλίδη περιλαμβάνει και αρκετά ποιήματα, τα οποία τυπολογικά μοιάζουν να διαλέγονται με τα χορικά των αρχαίων τραγωδιών. Έτσι, συναντούμε στο έργο του ποιήματα τα οποία εμπλουτίζουν τη δραματική αντίληψη του Μιχαηλίδη για την άδικη τύχη της Κύπρου. Στα “χορικά” αυτά ποιήματα («Η Κύπρος προς τους λέγοντας ότι δεν είναι ελληνική» και «Η Κύπρος προς τη μάνα της»), ο λόγος εκφέρεται από μια συλλογική φωνή που απηχεί την ιστορική τύχη της Κύπρου. Παραθέτω μερικούς στίχους στη μορφή που θα σας τους παρουσιάσει απόψε, ως ένα χορικό, το Θεατρικό Εργαστήρι του Πανεπιστημίου Κύπρου:

Άνου καρκιά μου τζι' άνοιξε τζι' αρκίνα νεκαλιώντα,
παραπονήθου σιανά τζι' αλαφροτραουδώντα.
Είμαι πουλλίν κουτσόφτερον μέ ήμισην γαλάτην,
μά 'παν πολλά γιά 'λλόου μου τζι' έχω καρκιάν γεμάτην.
Νά 'τουν πού νά 'μουν δράτζιαινα, δράτζιαιν' αντρειωμένη,
έθεν νά ρίψω μιάν φωνήν, φωνήν δρακοντεμένην,
νά πουμπουρίσουν τά βουνά, νά συγκλυστούν οι τόποι,
ν' ακούσει τζι' η Ανατολή, ν' ακούσει τζι' η Ευρώπη.

Παλιοί μου χρόνοι τζιαί χρυσού που φεύγετε βουρώντα,
Ακούτε με τήν άχαρην που σας καλιώ κλαμώντα.
Εδιάβητε τζι ερέξετε μέ τζειν τες αρκοντιαίς σας,
τζι όποιος δικλήσει πάνω μου γρωνίζει τες παθκιές σας.
Κοπάδι χρόνοι βαρετοί ερέξαν ταπισόν σας,
Καί δέν εμολοθήκασιν τά 'χνάρκα των ποθκιών σας.
Τόσες φυλές εκδύσαν με τζι' αλλάξαν τήν θωρκάν μου.
τζι' ακόμα τά σημάδια σας εν μέσα στήν ποθκιάν μου.
Εξωμακρύσετε 'που μέν τζι' εγύρετε τζιαί πάτε,
Μά φαίνεστε πως λάμπετε τζιαί πως ξυλαμπρακάτε.

Χρόνοι που πάτε βουρητοί τζιαί δέν 'θεν νά στραφείτε,
δικλάτε δέτε πίσω σας, γυρίστε τζιαί σταθείτε,
Δέτε κατάμματα τούς λας που μέ κακολοούσιν,
Καί βάλτε φως σ' τά μμάτια τους ν' αμπλέψουν νά μέ δούσιν.

Ο τελευταίος στίχος («Καί βάλτε φως σ' τὰ μμάτια τους ν' αμπλέψουν νά μέ δούσιν»), αποτελεί δυνατή έντεχνη διατύπωση του διαχρονικού προβλήματος της αδικίας, έτσι όπως το συνέλαβε ο Μιχαηλίδης. Το γεγονός ότι οι μεγάλοι λαοί, οι μεγάλες δυνάμεις θα λέγαμε σήμερα, γίνονται φορείς της αδικίας επειδή συχνά είναι ή συμπεριφέρονται ως τυφλοί. Αρνούνται, δηλαδή, να δουν την ιστορική αλήθεια, που είναι τα ιστορικά και πολιτισμικά τεκμήρια που πιστοποιούν τον χαρακτήρα της ταυτότητας ενός τόπου. Έτσι ο ποιητής καταλήγει ότι η μόνη λύση για την αδικιμένη πατρίδα του είναι το «φως», η δύναμη δηλαδή της αληθινής γνώσης της ιστορίας. Πρόκειται για μια αίσθηση περί δικαίου, που και πάλι μας οδηγεί σε ανάλογη αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων τραγικών.

Η αδικιμένη Κύπρος το μόνο που ζητά είναι να την κοιτάξουν αληθινά, όχι με τυφλά μάτια, αλλά με μάτια γεμάτα φως, ώστε να τη δουν πραγματικά και να την κρίνουν γι' αυτό ακριβώς που είναι.

*

Μένει, κλείνοντας, να πω δυο λόγια για το ειδολογικό πρόβλημα που θέτει το έργο του Μιχαηλίδη. Ποια ήταν η ειδολογική πρόθεση του ποιητή όταν έγραφε τα ιστορικά αυτά ποιήματα τα οποία αποτελούν καθώς υποστηρίξαμε μια ενιαία δραματική σύλληψη; Σε ποιο γραμματολογικό είδος μπορούμε να τα κατατάξουμε; Η μόνη απάντηση που θεωρώ ότι είναι θεμιτή, είναι να πούμε ότι ο Μιχαηλίδης φιλοδόξησε, ακριβώς όπως και ο Σολωμος και ο Βαλαωρίτης, να δώσει «στο έθνος του ένα έργο εθνικό». Ένα ιστορικό δράμα, στο οποίο να συνυφαίνονται ποιητικά όλα τα δραματικά στοιχεία που αφορούν σε μια κορυφαία ηρωική και συνάμα οδυνηρή στιγμή της ιστορίας του τόπου του και του λαού του.

Πρόκειται, βέβαια, για μια παλιοκαιρία συνταγή για τα καλλιτεχνικά γούστα της εποχής μας. Ωστόσο, εκείνο που σώζει το έργο του και το κάνει να επιζεί ως τις μέρες μας έχοντας μια δραστική λειτουργία, ιδίως στα χείλη του λαού της Κύπρου, στη συνείδηση του οποίου κατέχει θέση δημοτικού τραγουδιού, είναι, αφενός, η γνησιότητα και η αλήθεια του και, αφετέρου, η υψηλής ποιότητας ποιοτική του στάθμη. Σε όλη τη σύγχρονη κυπριακή γραμματεία, το ποιητικό και εν πολλοίς δραματικό έργο του Βασίλη Μιχαηλίδη κρατά κορυφαία θέση, επειδή αξιοποιούνται σε αυτό οι δυνατότητες της κυπριακής διαλέκτου σε βαθμό που μόνο στο δημοτικό τραγούδι το βλέπουμε να συμβαίνει. Αλλά και επειδή εκφράζει, με καλλιτεχνική δύναμη και εντιμότητα την ιστορική αλήθεια ενός τόπου βαθύτατα αδικιμένου από τις παλαιότερες και τις σύγχρονες διεθνείς πολιτικές συγκυρίες.